

Základní ústavněprávní principy v systému zdravotnictví ČR.

Právní rámec zdravotnictví

Základní ústavněprávní a lidskoprávní principy v zdravotnictví

Právo na přístup ke zdravotní péči je jedním ze základních lidských práv a naopak zajištění tohoto práva je jednou ze základních povinností moderního státu. Toto právo je zakotveno v celé řadě úmluv, které jsou součástí našeho právního řádu. Zde budou zmíněny, jen ty nejdůležitější z nich.

Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o lidských právech a biomedicině)

Tato pravděpodobně nejdůležitější úmluva v oblasti zdravotnictví byla sepsána členskými státy Rady Evropy v roce 1997 a doplněna Dodatkové protokoly o zákazu klonování lidských bytostí a o transplantacích. Úmluva se věnuje právu na rovnocenný přístup k kvalitní zdravotní péči, zdůrazňuje nutnost informovaného souhlasu a ochrany soukromí pacienta. Věnuje se také stavům nouze, tedy situacím, kdy nelze informovaný souhlas získat a také stanovuje že je nezbytné brát zřetel na dříve projevená přání pacientů. Mimo výše uvedené se zabývá otázkami ochrany lidského genomu, odebírání orgánů a tkání a podobně.

Úmluva o právech dítěte

Byla podepsána v roce 1989 v New Yorku za účelem zakotvit a jednotit právní ochranu dětí a mládeže od 18 let. Ačkoliv je tedy jejím hlavním cílem oblast odlišná, otázce zdravotnictví s věnuje v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb nezletilým, kdy zdůrazňuje, že s ohledem na rozumovou vyspělost dítěte je nutné jej o prováděných úkonech informovat a umožnit mu se k nim vyjádřit.

Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Byla podepsána členy Rady Evropy v Říme roku 1950 a věnuje se všeobecné ochraně lidských práv. Na úpravu těchto základních lidských práv pak navazuje Úmluva o lidských právech a biomedicině.

Listina základních práv a svobod (LZPS)

Je součástí ústavního pořádku České Republiky, v čl. 31 zakotvuje právo na ochranu zdraví a právo na bezplatnou zdravotní péči za podmínek, které stanoví zákon.

Ve všech těchto dokumentech nalezneme jednoduché a jasné lidskoprávní principy, kterými by se měla veškerá činnost ve zdravotnictví řídit. Mezi tyto principy patří právo na ochranu života a zdraví, právo na poskytnutí péče na základě informovaného souhlasu, právo na to péči odmítnout a další. Více k těmto právům naleznete zde [Odkaz na kapitolu Právo a etika](#). Problém nastává v situacích kdy jsou jednotlivá lidská práva ve vzájemné kolizi. Pár takovýchto situací si zde rozebereme.

Jehovisté a transfúze krve

Jehovisté jsou známí tím, že odmítají i v případech ohrožení svého života transfúzi krve, nebo některé z jejích složek. Pokud se jedná o odmítnutí krve při vlastní léčbě, zákon toho umožňuje v rámci tzv. negativního reversu. Složitější je ale otázka, zda mohou rodiče rozhodovat o transfúzi krve u jejich dítěte v situacích kdy toto odmítnutí ohrozí dítě na

životě. Tuto situaci řešil Ústavní soud v roce 2004 kdy rodiče 7letého onkologicky nemocného chlapce odmítali jeho léčbu, jejíž součástí byly pravidelné transfúze krve. Okresní soudu proto předal dítě do péče Onkologické kliniky FN Brno a ustanovil mu opatrovníka. Rodiče proti tomuto postupu podali ústavní stížnost, kde namítali, že soud tímto postupem porušil jejich právo na rodičovskou péči zakotvené v č. 32 LZPS a v čl. 8 Evropské úmluvy. Ústavní soud stížnost zamítl a konstatoval, že právo dítěte na život, zdraví a poskytnutí lékařské péče je relevantním důvodem pro omezení rodičovských práv, nebo ochrana života a zdraví je prioritou v systému základních práv člověka.¹

Očkování

V našem právním řádu je zakotvena povinnost podrobit děti preventivnímu očkování ve stanoveném schématu. Trendem poslední doby ale je, že řada rodičů očkování svých dětí odmítá a následně nesouhlasí s pokutami, které jim ukládají příslušné krajské hygienické stanice z důvodu porušení povinnosti. Tuto otázku již řešil Ústavní soud v několika případech stížností, kdy bylo stěžovateli namítáno zpravidla porušení podmínky stanovené Úmluvou o biomedicině, že každý lékařský zákrok může být učiněn pouze se souhlasem pacienta. Ústavní soud si vyžádal stanovisko Veřejného ochránce práv a Výboru pro lidská práva a biomedicínu. Ve svém nálezu rozhodl, že není oprávněn zkoumat ústavnost povinného očkování, ale judikoval, že uložením pokuty za porušení povinnosti očkování je zásahem do práva stěžovatele.²

Právní rámec zdravotnictví

Výše uvedené úmluvy stanovují principy, kterými by se mělo zdravotnictví řídit, samotný rámec zdravotnictví pak stanovuje řada zákonů. Klíčovým je zákon č. 372/2011 o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), který je doplněn řadou dalších zákonů a vyhlášek. Úzce s právním rámcem zdravotnictví souvisí také Nový občanský zákoník, účinný od 1.1.2014, který zavádí nový smluvní typ tzv. péče o zdraví. Tím dochází k posunu chápání z mocenského základu poskytování na základ soukromoprávní. Úprava v novém občanském zákoníku je však širšího charakteru, než jen poskytování zdravotní péče za podmínek zákona o zdravotních službách, zahrnuje totiž také např. léčitele a jiné poskytovatele tzv. alternativní medicíny.³

---

¹ Nález Ústavního soudu III.ÚS 459/03 ze dne 20. 8. 2004

² Nález Ústavního soudu III.ÚS 449/06 ze dne 3. 2. 2011

³ <http://www.zdravky.cz/kongresovy-list/aktualne/novy-pravni-ramec-poskytovani-zdravotni-pece>